

CHIQUINDILAR BILAN ISHLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH, EKOLOGIK HOLATNI YAXSHILAYDI

Baratova Sitora Ro‘yob qizi

Qar MII 1- bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada muallif tomonidan tobora ekologiyaga salbiy ta’sir ko’rsatayotgan, butun dunyoni tashvishga solib, o’ylashga majbur etayotgan, global muammo darajasiga ko’tarilgan chiqindilar muammosinini bartaraf etish orqali, prezidentimizning “yashil makon” barpo etish go’yasi ilgari surilgan.

Tayanch so‘zlar: yashil makon, global muammo, chiqindi paligoni, chiqindilar muammosi.

Yoshligimizdan bilamizki, ota – onalarimiz hovlini atrofni pok saqlash kerakligini aytardi. Xalqimiz azaldan tuproqni, suvni, tabiatni muqaddas deb bilgan. “Birni kessang, o’nni ek” degan dono maqol ham bejiz aytilmagan. Daraxt ekkan odamga savobi tegib turadi, deyilgan. Oilada farzand dunyoga kelsa, unga atab nihol ekilgan.

Dunyo miqyosida sanoat yuqori darajada rivojlangan XXI Asrda ekologiya bilan bog‘liq muomalar birinchi darajali muammo sifatida kun tartibiga chiqmoqda. Avlodlarimiz bizdan keyin ham munosib tabiiy muhitda yashashi kerak. Buning uchun biz tabiatga e’tibor berishimiz, faqat bugunni emas, yaqin va uzoq kelajakni o’ylab ish tutishimiz zarur.

Eng muhim masala - aholining ekologik madaniyatini oshirish. Bugun ko‘chaga yoki istalgan joyga qarang. Hamma joyda odamlar tashlab ketgan chiqindilarni ko‘rasiz. Biz ona yurtimizni muqaddas deymiz. Nima uchun uni toza - ozoda saqlamaymiz ? Ahir muqaddas kitoblarda ham “Poklik iymondandur” deyilgan.

Nega bu masalada ommaviy axborot vositalari, mahalla faollari bong urmayabdi? Qani nuroniylarimiz, jamoatchiligimiz ? [1]

Albatda , bunday muommlarni faqat ma'muriy yo'l bilan hal etib bo'lmaydi. Bunga yosh avlod qalbiga ona tabiatga daxildorlik hissini tarbiyalash, ular qalbida tabiatga muhabbat uyg'otish, ekologik madaniyatni shakllantirish orqali erishishimiz mumkin. Tashlab ketilgan bir paket chiqindi shunchalik katta muommlarni keltirib chiqaradimi? – bo'lmagan gap deyishingiz mumkin . Lekin siz o'ylab ko'ring shu yaqin atrofda faqat siz yashamasiz – ku, sizning shaxringiz yoki qishlog'ingizda qancha aholi istiqomat qiladi? Ular ham huddi shuncha ahlatni hohlagan joyiga uloqtirib ketaverishsa nima bo'ladi? Butun bir mamlakat aholisi bir hovuchdan chiqindilarni ko'chaning istalgan joyiga tashlab ketishsa atrofda yaxshigina chiqindilar uyimi hosil bo'ladi. Inson yashar ekan harakatlanadi, oziqlanadi va yana bir qancha vazifalarni bajaradi. Hech qachon to'xab bir joyda qotib qolmaydi. Bu jarayonlarning barchasida chiqindilar hosil bo'ladi va to'planib boradi. Bu esa chiqindilarni to'plash va qayta ishlash zaruriyatini o'z –o'zidan keltirib chiqaradi.

BMT ma'lumotiga ko'ra, dunyo aholisi 8 milliardga yaqinlashmoqda va bu raqam 2050 – yildan 9,7 milliardga, 2100 – yilda esa 11,2 milliardga yetishi kutilyapti . Aholining 55 % shaharlarda istiqomot qilayotgan bo'lsa, 2050 yilga borib bu raqam 70 foizga boradi. Bu esa katta – kichik shaharlarda chiqindilar bilan bog'liq muommlarni keltirib chiqarmoqda. Mayishiy chiqindilar aholi jon boshiga har yili 1% ga oshayotgani e'tiborga olsak, demak muammoni hal qilish bo'yicha tezkor choralar ko'rilmagan ekan, bu dunyo ekologiyasiga yanada jiddiy xavf tug'dirishi mumkin. [2]

Lekin ularni yig'ish, saralash, qayta ishlash va utilizatsiya qilish ahvoli qoniqarli emas . Misol uchun, Qoraqalpog'istonda 10% , Farg'ona va Qashqadaryoda 20% chiqindi qayta ishlanadi. [3] Chiqindilar muommosi dolzarb bo'lsada, hali bu muommo to'laligicha hal etilgani yo'q. Biz chiqindi hosil bo'lish jarayonini qisman kamaytirishimiz yani chiqindisiz tehnologiyalardan foydalanishimiz mumkin, lekin bu ham muammoni bartaraf eta olmaydi. Chiqindilarni 100% utilizatsiya qilish imkoni bormi? rivojlangan davlatlar tajribasiga tayyangan holda aytish mumkinki mayishiy

chiqindilarning 80% ni qayta ishlash mumkin. Chiqindi juda arzon homashyo hisoblanadi, chiqindi tarkibidagi qog‘oz, yogoch, metall plastmasa mahsulotlarini qayta ishlab arzon hom ashyoga ega bo‘lishimiz mumkin. Chiqindining tarkibiga qaraydigan bo‘lsak organic moddalar 85 %ni tashkil qiladi va buni qayta ishlasak kattagina energiya manbayiga ega bo‘lamiz.

Chiqindixonalar oldidan o‘tganimizda yoqimsiz havoni sezishimiz mumkin ayniqsa bu yoz oylarida yaqqol seziladi. Buning sababi to‘planib qolgan chiqindi uyumlari vaqt o‘tishi bilan bijg‘ib o‘zidan yoqimsiz gaz chiqara boshlaydi. Bu gaz tarkibining asosini metan gazi tashkil etadi. Yoz oylarida, bu hidni yaqqolroq sezishingizga sabab havo haoratining ko‘tarilishi natijasida, bijg‘ish jarayoni tezroq kechadi va gaz ajralish jarayoni ham tezlashadi. Shu sababdan ko‘p qavatli uylar oldida chiqindixonalar qurilgan bo‘lib, to‘plangan chiqindilar o‘z vaqti bilan olib chiqib ketiladi. Aholi turar joylaridan chiqan chiqindilar ma‘lum bir belgilangan kunlarda chiqarib tashlanadi.

Malum qilinishicha, ayni aqtda respublikada 13 ta sanitar jihatdan tozalashga ixtisoslashtirilgan davlat unitary korxonalarini hamda ularning tuman va shaharlarda 174 ta filali, shuningdek , “Maxsustrans” DUK hamda 101 ta xususiy korxonalar faoliyat yuritmoqda . [2]

Prezidentning 2019- yil 17 – apreldagi qrori bilan, 2019-2028-yillarda O‘zbekistonda qattiq maishiy chiqindilar bilan bog‘liq ishlarni amalga oshirish

strategiyasi “ tasdiqlangan. Unda, qattiq maishiy chiqindilarni qayta ishlashning samarali va zamonaviy tizimini yaratish ko‘za tutilgan. Bugun biz qancha qaror chiqarmaylik , tozalash ishlari uchun milyonlab mablag‘ ajratmaylik aholining ekologik madaniyatini shakillantirmasak barcha qilinayotgan ishlar yetarlicha samara bermaydi. Ko‘cha hovlimiz atrofi chiroyli, obod bo‘lsa ham ko‘zimiz quv naydi ham sog‘lig‘imiz uchun foydali.

Kuni kecha shahrimiz ko‘chalarida chang shunaqangi ko‘tarildiki mashinalar harakatiga bevosita ta’sir ko‘rsatdi. Nafas olish qiyinlashib bir qancha noqulayliklarni keltirib chiqardi . Bularning barchasi bizning tabiatga nisbatan vahshiyona munosabatda bo‘lganimiz sabab b‘lmadimi? Daraxt va butalarni qirqib tashlab o‘rniga yangilarini ekmadik . Yantoq shuvoq va shunga o‘xshagan but ava yarim butalar qishda issinish yoki o‘tin sifatida yoqish uchun kesib kelindi . B u o‘simliklarni ham tabiatda o‘z amaliy ahamiyati bor ular cho‘llarda qumlarning shamol tasirida havoga ko‘tarilishini oldini olardi , lekin biz bu haqida o‘ylab ko‘rmadik ham keyin tabiat ham bu qilgan ishlarimizga , o‘z javobini berdi . Bugun ekologiya buzilib ketgan turli kassalliklar ko‘paygan havo harorati yildan –yilga ko‘tarilgan deymiz bunga sabab avolo o‘zimiz va ko‘r –ko‘rona qilayotgan ishlarimiz sabab deb hisoblaymiz .

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki tabiatda barcha narsa bir biri bilan uzviy bo‘langan , hususan biz ham tabiatning bir bo‘lagimiz. Bugun muammo darajasiga ko‘tarilgan chiqindilar muammosi yoki ekologik holat har birimizni etiborimizdan chetda qolmasligi darkor . Atrofimizni toza saqlasak, boshqalarning ham nomaqbul harakatlariga be etibor qaramasak ahvol bundanda jiddiy tus olmaydi . Aslida barcha muammolar etiborsizlikdan kelib chiqadi . Biz bugun ozod va obod vatan barpo etaylik toza, musofo havomizni, go‘zal tabiatimizni, kelajak avlodlarimizga ham tortiq etaylik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati

1. Shavkat Mirziyoyevning 2 – fevraldagi chiqindilar bilan ishlash tizimi va ekologik holatni yaxshilash , “Yashil makon” umummilliy loyihasini amalga oshirish borasidagi videoselektrdagi nutqi .
2. Kun.uz sayti
3. Yuz.uz sayti